

Innkjøp/offentlige anskaffelser med fokus på viktige faser som planlegging og kontraktsoppfølging

**Indre Helgeland kontrollutvalgs fellessamling
16.januar 2020**

*Ewa Rosting Enge, innkjøpsleder i Vefsn kommune
Joakim Haugen Finsås, innkjøpsrådgiver, Vefsn kommune*

Hva er en anskaffelse ?

- Kommunen velger fritt om man ønsker å produsere varen eller tjenesten selv eller kjøpe den i markedet
- Hvis kommunen først bestemmer seg for å kjøpe varen/tjenesten fra andre enn kommunen selv, er kjøpet en anskaffelse.
- Som hovedregel ingen betydning om det kjøpes fra private eller en annen offentlig virksomhet

Hvilket regelverk ?

- Lov om offentlige anskaffelse (LOA)
- Forskrift om offentlige anskaffelser (FOA)
- Forskrift om offentlige anskaffelser innen forsyningssektoren (VETT)
- Ny LOA §7 a vedr. helse og sosialtjenester
- Konesjonskontraktsforskriften
- Kofa-forskriften
- Forskrift om krav til lærlinger
- Forskrift om klagenemd for offentlige anskaffelser (KOFA)
- Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter (ILO-konvensjonen 94)
- Offentleglova

Hvorfor har vi regler for offentlige anskaffelser ?

- **Formålet – lov om offentlige anskaffelser §1:**
 - Bidra til økt verdiskaping
 - Sikre effektiv ressursbruk
 - Forretningsmessighet og likebehandling
- **Gode interne rutiner i forbindelse med anskaffelser**
 - Redusere faren for korrupsjon
 - Men anskaffelsesregelverket hindrer ikke alene korrupsjon
- Reglene er en del av EØS-avtalen og praksis i EU/EØS har derfor betydning for hvordan de norske reglene tolkes.

Oppdragsgivere som er omfattet

- Loven gjelder for statlige, kommunale og fylkeskommunale myndigheter og offentlige organer.
- Loven gjelder for rettssubjekter som driver virksomhet innenfor forsyningssektoren, i den utstrekning dette følger av internasjonale forpliktelser og forskrifter gitt i medhold av loven.
- Loven gjelder også for andre rettssubjekter i saker som bygge-og anleggskontrakter dersom det offentlige yter tilskudd på mer enn 50 prosent av kontraktens verdi.

Gangen i en anskaffelse

- Behovsverifisering
- Markedsundersøkelse
- Dialogmøter med markedet
- Spesifikasjon
- Konkurransgrunnlag
- Kunngjøring
- Leverandørvalg
- Kontrakt/bestilling
- Kontraktsoppfølging
- Produkt- og anleggsoppfølging.
- Utfasing av kontrakt

Anskaffelsesprosessen

**PLANLEGGING
AV
ANSKAFFELSE**

**GJENNOMFØRING
AV
ANSKAFFELSE**

**OPPFØLGING
AV
ANSKAFFELSE**

BEHOVSVERIFIKASJON

MARKEDSUNDERSØKELSE

SPESIFIKASJON

KONKURRANSEGRUNNLAG

LEVERANDØRVALG

BESTILLING/KONTRAKT

KONTRAKTSOPPFØLGING

LIVSSYKLUSKOSTNADER

UTFASING

Planleggingsfasen

- **Avklare behov og forberede konkurransen**
 - Etablere brukergruppe
 - Avklare mandat/arbeidsfordeling- prosedyre
 - Tilstrekkelig interne kunnskaper eller kjøpe tjenester for beskrivelse
- **Vurdere behov**
 - Erfaringer fra tidligere
 - Endringer i behov- Samordning av behov
 - Forbruk/estimert verdi av anskaffelsen/økonomiske rammer ved kontraktskjøp
 - Kunnskap om markedet
- **Lage konkurransestrategi**
 - Vektlegging av løsning/leveranse for maksimal måloppnåelse med anskaffelsen
 - Markedsundersøkelse/dialogmøter med leverandører
 - Ressurser til gjennomføring internt og eventuelt innleie av ekstern kompetanse
 - Risikoanalyse og kritiske suksessfaktorer
 - Kontraktstype og betingelser
 - Implementering
 - Kontaktsoppfølging

- **Forberede konkurranse**

- Alle fakta som må ligge til grunn inkl kontraktsgrunnlag for anskaffelsen
- Velge riktig prosedyre for kunngjøring i tråd med forskriften
- God beskrivelse av anskaffelsen med bakgrunn i behov
- Hvilke kvalifikasjoner stilles til leverandøren
- Hvilke og hvor strenge krav skal man stille i kravspesifikasjonen for anskaffelsen.
- Hvilke kriterier skal kontrakten tildeles på

Feiler man her, kan det få fatale konsekvenser for prosessen videre

- Klage
- Avlysning av konkurranse og rykke til start
- Dårlig avtale som ikke tjener formålet og gir den gevinst man skulle hatt.

Kontraktoppfølging

- **Rammeavtaler (varer/tjenester)**
 - Statusmøter 1 – 2 gang pr år
 - Fakturakontroll mot avtale
 - Reklamasjonsoppfølging
- **Bygg-avtaler**
 - Gode kontrollrutiner for å sikre at man får det man har betalt for
 - Avtale måletidspunkt allerede ved oppstart, konkrete rapporteringspunkt for hele prosessen
 - Alle møter gjennomføres med skriftlig referat/fast mal for rapportering
 - Prosjektleders,- og byggeleders roller må være tydelige og avklart
 - Kompetent personell i hht krav hele byggeperioden ut
 - Kontroll av faktura mot kontrakt- Samsvar mellom det som er avtalt og levert
 - Verktøy for prosjektoppfølging

- **Håndtering av endringer i byggekontrakter**
 - Rutiner for avvikshåndtering i kontrakten
 - Forsinkelser
 - Økonomiske konsekvenser

- **Lønns- og arbeidsvilkår mm.**
 - Reviderte seriøsitetsbestemmelser foreligger fra juni 2018 med bakgrunn i endringer i regelverk (anskaffelsesforskriften)
 - Omforente krav og kontrollordninger som Fellesforbundet, BNL,KS og Difi står bak.
 - Omfatter krav til lønns- og arbeidsvilkår, HMS-kort, faglærte håndverkere og lærlinger i prosjektene, HMS og arbeidsmiljø (SHA), begrensninger i bruk av underleverandører.
 - Bestemmelsene sikrer også kontroll og revisjon av at kravene følges.

Grunnleggende prinsipper for anskaffelsesprosedyren

- Ikke-diskriminering
- Konkurransen
- Likebehandling
- Forutberegnelighet
- Gjennomsiktighet
- Etterprøvbarhet
- Forretningsmessighet
- Proporsjonalitet /forholdsmessighet

Kravet til likebehandling

- Viktigste av de grunnleggende kravene
- Alle skal ha like muligheter til å delta i konkurranse om oppdrag
- Gjelder overfor utenlandske og norske leverandører
- Faktisk og formell likebehandling
- Åpen og skjult forskjellsbehandling
- MEN, det betyr ikke at kommunen ikke kan stille krav!!!

Objektiv/ikke-diskriminerende

- Utslag av likebehandlingsprinsippet
- Sikre like muligheter i konkurransen
- Saklige og objektive kriterier
- Proporsjonalitet
- Forbud mot diskriminering på bakgrunn av nasjonalitet.

Kravet til konkurranse

- Anskaffelsen ”skal så langt som mulig være basert på konkurranse”
 - Hva betyr så det ?
- Virkemiddel for offentlige anskaffelser
- Gjelder også ved direkteanskaffelser under terskelverdiene

Utgangspunktet

- Anskaffelsesregelverket gjelder når det offentlige skal anskaffe varer, tjenester og bygge – og anleggsoppdrag
- Hvis direkteanskaffelse uten kunngjøring / konkurranse
 - krever hjemmel
 - Leie av lokaler ?
 - Kun en tilbyder i markedet?
 - Usedvanlig fordelaktig tilbud ?

Kravet til forutberegnelighet

- Uten regler er utgangspunktet ingen forutberegnelighet
(spiller du fotball – så spiller du fotball)
- Alle liker positive overraskelser, - det er de negative som bør unngås.
- Når flere konkurrerer må forutsetningene klargjøres
 - Krav til prosedyre
 - Klare krav til deltakelse i konkurransen
 - Krav til tildelingsvurdering/krav
- Form og innhold graderes også etter krav til gjennomsiktighet og god forretningskikk

Gjennomsiktighet/etterprøvbarhet

- Åpenhet i anbudsprosessen
- Kontroll av at oppdragsgiver opptrer i henhold til reglene
- Kravet medfører at alt i anskaffelsesprosessen skal kunne dokumenteres
- Dokumentasjonen må være klar, entydig og utfyllende

Regelverket – betydning ?

- Når tilbudene først er kommet inn, kan ikke krav, spesifikasjon og tildelingskriterier (vilkår for valg av leverandør) endres.
- Det må derfor gjøres en god jobb før konkurransen utlyses!!
- Hvis det viser seg at man har valgt feil/gjort for dårlig jobb, har du to valg:
 - Forhold deg til konkurransen og få et dårlig produkt.
 - Avlyse konkurransen og eventuelt risikere å få erstatningskrav.

Konsekvenser av brudd på regelverket.

- Litt om KOFA
- Overtredelsesgebyr
- Krav om midlertidig forføyning
- Søksmål for ordinære domstoler:
 - Erstatning for positiv kontraktsinteresse
 - Erstatning for negativ kontraktsinteresse.

Hva er så handlingsrommet ?

- Stor frihet til å bestemme hva som ønskes anskaffet, forutsatt.....
- Stor frihet til å fastsette krav til leverandørene, forutsatt at.....
- Stor frihet til å fastsette hva som skal vektlegges ved tildeling av kontrakt, forutsatt at

MEN.....

- *Endringer i regelverket*

- *Fra juli 2015:*

- *Anskaffelser under 100 000 kroner unntatt fra regelverket*
- *Krav til skatteattest øker fra 100 000 til kr 500 000*
- *Plikt til å kreve HMS-egenerklæring ble opphevet*
- *Ny regel ved dekningskjøp i spesielle situasjoner*
- *Forenklet bestemmelse om rammeavtaler*

- *Endringer fra 2017:*

- Tilbakeføring til forsyningssektoren
- Heving av nasjonale terskelverdier
- Fokus på samfunnsansvar
- *Underleverandører*
- Opphevelse av forhandlingsforbudet i FOA del II
- Krav til elektronisk kommunikasjon
- Noen nye prosedyrer og økt forhandlingsadgang for FOA del III
- Opphevelse av skillet mellom prioriterte og uprioriterte tjenester og utskilling av helse og sosialtjenester

- *Heving av nasjonale terskelverdier*

- Kunngjøringsplikten er endret fra 500 000 til 1,3 mill.
- **MEN** innkjøp under terskelverdien (1,3 mill) skal likevel følge grunnleggende krav til konkurranse og likebehandling og det offentlige må kunne dokumentere hvordan konkurranse er gjennomført.

- *Fokus på miljø og samfunnsansvar*

- *LOA § 5- MILJØ*

Oppdragsgivere må innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å:

- *Redusere miljøpåvirkning*
- *Fremme klimavennlige løsninger*
- *Hensynta LCC i større grad.*

- *Menneskerettigheter og universell utforming*

- Krav om egnede rutiner for å ivareta hensynet til grunnleggende menneskerettigheter der det er **risiko** for brudd på slike rettigheter.
- Oppdragsgivere skal stille krav til universell utforming i offentlige kontrakter i samsvar med regler som fastsettes i forskrift.

- *Underleverandører*

- *Krav om at leverandørene skal ha maks 2 ledd underleverandører*
- *Gjelder for bygg- og anleggskontrakter over 1,3 mill for kommunale og andre oppdragsgivere.*

- *LOA § 7- Buk av lærlinger*

- *Krav om at leverandøren er tilknyttet en lærlingeordning*
- *En eller flere lærlinger skal delta i arbeidet med selve utførelsen av kontrakten.*
- *Gjelder tjenestekontrakter og kontrakter for bygge- og anleggsarbeid*
- *Plikt til å kreve på kontrakter over 1,3 mill eks mva. og med en varighet på over 3 måneder.*

- *Opphevelse av forhandlingsforbudet i FOA del II*

➤ I anskaffelser fra 100 000 til 1,3 mill gis det et nytt og større handlingsrom.

- *Krav til elektronisk kommunikasjon*
- Frister for elektronisk tilbudslevering:
 - Innkjøpssentraler: 18. april 2017
 - Andre offentlige myndigheter: 1. juli 2018.

- *Hvor kunngjøres behovene*

- Merzell-portalen/Doffin
- Alle tilbudsforespørsler
- Rammeavtaler
- Investeringskjøp

- *Elektroniske verktøy*

- Kunngjøringsverktøy - Mercell

- Innkjøpsmodul – Unit 4 eHandel

- **Kunngjøringsverktøy**

- Mercell
- Hele anskaffelsesprosessen, fra dialog med markedet til kontrakt er signert. Verktøyet støtter også funksjoner ifm. kontraktsoppfølging.
- Elektronisk tilbudslevering
- Integret i arkiv system
- Forhandlingsmodul, avtalemodul og eBevis

- **Innkjøpsmodul**

- Implementeres i 2020
- Effektivisering, standardisering og automatisering av innkjøpsprosessen, fra et behov oppstår til faktura er bokført i regnskapet

Stortingsmelding 36: (2008-2009)

Det gode innkjøp

- Tre hovedsatsninger
 - Organisering av arbeidet
 - Lederforankring
 - Kompetansebygging

Stortingsmelding 22 (2018-2019)

Smartere innkjøp- effektive og profesjonelle anskaffelser.

- Bedre og enda mere konkurranseutsetting
- Åpen forvaltning uten korrupsjon
- Innovasjon i offentlige anskaffelser
- Ivaretagelse av samfunnshensyn
- Kompetanseløft
- Digitalisering som virkemiddel
- Samordning av innkjøp

Foto © Aleksander Nordaas

OPPSUMMERING

For å skaffe handlingsrom kreves:

- Profesjonalitet gjennom hele prosessen
- God planlegging – ikke hastebehandling
- Fokus på godt internt arbeid
- Godt samspill mellom politisk og administrativt nivå
- Godt arbeid gir besparelser
- Godt arbeid gir riktige kjøp.

Organisering av innkjøpsarbeidet

Oppfordringen til oss i offentlig sektor

- Bruke regelverket for bevissthet og ryddighet
- Regelverket er et hjelpemiddel for å sikre kostnadseffektive anskaffelse
- Det enkleste er IKKE ALLTID det beste på noe sikt

Nyttige lenker til kunnskap og erfaring

www.anskaffelser.no

www.doffin.no

www.kofa.no

www.norge.no

www.ks.no <http://www.ks.no/tema/Okonomi/Offentlige-anskaffelser/>

- Anbud 365-post@anbud365.no
- Nyhetsbrev fra NHO
- <http://www.ks.no/tema/Okonomi/Offentlige-anskaffelser/Veileder-til-reglene-om-offentlige-anskaffelser/>

Foto © Aleksander Nordaas

Takk for oss